

Bakgrund

I Sverige har bevakningsbranschen vuxit fram succesivt. Jag bifogar längre fram en historik som visar när olika lagar har tillkommit. I korta drag kan man säga att från att ha varit oreglerat så skapades en frivillig reglering om auktorisation för bevakningsföretag 1956. De som arbetade i bevakningsföretag kallades väktare och hade inga andra befogenheter än ”vanligt folk”. Det innebär att när en väktare griper en person så sker det med den s k ”envarsrätten” som alla får hävda när man ser en person på bar gärning eller flyende fot då ett brott begåtts med fängelse i straffskalan.

Regleringen skapades efter krav från de seriösa bevakningsföretagen. De upplevde att det fanns för många aktörer som inte skötte sig. Därför önskade man att få en form av kvalitetsstämpel från samhället för att kunna visa att man som auktoriserat bevakningsföretag var kontrollerad avseende laglydnad och lämplighet.

Syftet var redan då att göra det möjligt för bevakningsföretagens kunder att kunna känna sig trygga med att överlämna lokaler, nycklar och affärshemligheter till ett bevakningsföretag som var auktoriserat.

Med auktorisation avsågs att företaget i sig hade förutsättningar att bedriva verksamheten sakkunnigt, omdömesgillt och i enlighet med god sed och gällande regelverk. Dessutom kontrolleras alla anställdas laglydnad och lämplighet – vilket kallas godkännandeprovningen för anställning i bevakningsföretag. I denna ingår att kontrollera i misstanke- och belastningsregistren för att säkerställa att kriminella personer inte utför uppdrag som väktare.

Att länsstyrelsen fick uppgiften att vara auktorisationsmyndighet (för företaget), godkännandemyndighet (för anställning i bevakningsföretag) samt tillsynsmyndighet (att följa upp att företag och anställda skötte sig) – berodde sannolikt på att länsstyrelsen då var det största polisorganet i varje län och att polisen då bara existerade som kommunala poliskårer – styrda av länsstyrelsen i varje län.

1974 insåg politikerna att det nog var dags att ändrade regleringen till att bli en tvingande lag om bevakningsföretag. Detta innebar att alla som yrkesmässigt sålde bevakningstjänster åt någon annan måste ha auktorisation av länsstyrelsen och att det blev förbjudet, dvs. straffbart, att utföra bevakning utan auktorisation.

Det enda polisen gjorde (från slutet på 1800-talet och framåt) var att förordna ordningsvakter – som på den tiden gavs förordnande att utföra ”polisbevakning” för vissa uppgifter inom polisdistriktet – som då var ganska litet. Det framstår idag som att det inte var tydligt med vilket stöd i lag som detta skedde, men det var utan tvekan fråga om myndighetsutövning.

1965 övergick polisen till att bli statlig, men fortfarande fanns det ca 200 polisdistrikt varför länsstyrelsen behöll sin roll som övergripande polisorgan. Samtidigt skapades Rikspolisstyrelsen för att skapa nationell enhetlighet i den nu statliga polisverksamheten.

Lagen förfinas stegvis

Därefter har lagen om bevakningsföretag förfinats i flera steg, i takt med att samhället i övrigt och även polisen utvecklats. 1980 fick lagen en behövlig uppdatering. Här tydliggörs också att det ur samhällssynpunkt är både rimligt och acceptabelt att den som vill ska kunna köpa ett ”större” skydd mot intrång, skadegörelse, brand etc. än det som samhället generellt bidrar med för alla medborgare genom bl.a. polisen. Men att den som tillhandahåller detta ska vara prövad på det sätt jag angivit tidigare.

Jag bifogar förarbetet till lagen (prop. 1979/80:122) då den väldigt detaljerat tar upp vilka överväganden som då låg till grund för utformningen av lagen. I detta skede tillkom att länsstyrelsen skulle remittera ansökningar om auktorisation till Rikspolisstyrelsen – för att skapa nationell enhetlighet i bedömningen av dessa. Den förordning som också beslutades gav även Rikspolisstyrelsen bemyndigande att utfärda föreskrifter (Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd) till lagen om bevakningsföretag.

Samtidigt tillkom lagen om ordningsvakter som för första gången tydligt skapade en reglering över hur ordningsvakter skulle förordnas och var de skulle få tjänstgöra. Innan dess fanns det i dåvarande polisinstruktionen bara angivet att ordningsvakter fick förordnas till att utföra ”polisbevakning”. Samtidigt förtydligades att även den som yrkesmässigt tillhandahöll ordningsvakter också skulle vara auktoriserad – om det inte skedde som enskild person. I

Sammanfattningsvis kan man säga att lagstiftaren genom dessa två lagar (uppdatering av lagen om bevakningsföretag och den helt nya lagen om ordningsvakter) tog ett helhetsgrepp för att skapa ordning inom ett område som börjat bli lite vildvuxet samt styrde upp ett berättigat krav på legalitet genom att skapa tydliga regler för ordningsvaktens utövande av tvång och myndighet. Att komma ihåg är att den svenska polislagen kom till 1984 i liknande syfte, dvs. att tydligare skapa legalitet för de åtgärder som polisen får och ska göra.

Differentierad auktorisation

2006 ändrades lagen så att auktorisationen skulle vara differentierad. Tidigare fick nämligen bevakningsföretaget en auktorisation även om man utförde flera olika ”typer” av bevakning. Avsikten med den nya regleringen var att ett bevakningsföretag skulle ha auktorisation för varje typ av bevakning som utförs. Det gjorde det enklare att ställa tydliga krav på exempelvis utbildning och utrustning för vissa speciella uppdrag, som exempelvis värdetransport, butikskontroll och personskydd (livvakter). Skulle ett bevakningsföretag missköta sig inom ett område så kunde länsstyrelsen nu återkalla auktorisationen enbart för det område där företaget inte skötte sig, där man tidigare varit tvungen att återkalla företagets auktorisation för all verksamhet.

Ytterligare en ändring skedde 2009 i samband med harmonisering av EU-regler för erkännande av yrkeskvalifikationer.

Skillnad mellan vanliga väktare och bevakning med befogenheter

Vid sidan av vanliga väktare – som i Sverige inte har några befogenheter – finns det flera andra kategorier som utför bevakning med särskilda befogenheter. Med det menas att dessa har förordnats av en myndighet (polisen eller länsstyrelsen) och med stöd av en för varje bevakningsform speciell lagstiftning givits befogenhet att på en viss plats eller område utöva myndighet och visst tvång utöver ”envarsrätten”.

Bakgrunden till detta kan spåras till de ursprungliga ordningsvakterna. Redan på den tiden, dvs. före år 1900, så resonerade man så här: Polisen (och staten) har begränsade resurser som ska fördelas lika för alla medborgare. Om någon vill anordna en dans, sälja alkohol på restaurang eller på annat sätt dra till sig en massa människor i syfte att tjäna pengar på det så ska inte skattebetalarna behöva stå för kostnaderna för den ordningshållning som då kommer att behövas.

Därför ställdes redan då krav på arrangören att han eller hon måste anlita en (eller flera) ordningsvakter för att få tillstånd till arrangemanget. Det innebar att arrangören själv fick betala ordningsvakterna, som

förordnades av den lokala polisen. Detta resonemang har sedan följt samhällsutvecklingen framåt på så vis att flera nya liknande bevakningskategorier har skapats utifrån detta mönster.

Här kan nämnas skyddsvakter, flygplatskontrollanter, hamn- och sjöfartsskyddskontrollanter (se lista under historik).

Exempelvis så anses att om det på en flygplats krävs bevakning vid säkerhetskontrollen och att dessa kontrollanter ska ha befogenhet att utföra kroppsvisitation så ska dels det vara så att flygplatsen själv ska stå för kostnaden för sådan bevakning – inte staten. Dels att den som utför sådan bevakning ska vara förordnad som flygplatskontrollant av polisen, med stöd av lagen (2004:1100) om luftfartsskydd.

På samma sätt finns för hamnar och hamnanläggningar lagen (2004:487) om sjöfartsskydd samt lagen (2006:1209) om hamnskydd där polisen kan förordna en person att utöva myndighet genom att utföra vissa kontroller av personer och bagage.

Vilka arbetar i bevakningsföretag ?

I ett bevakningsföretag kan alla typer av bevakningspersonal finnas, dvs. både väktare, ordningsvakter, skyddsvakter, sjöfarts- och hamnskyddskontrollanter m.fl. Det kan också finnas s.k. sidouppdrag som inte är bevakning, som IT-support, VA-jour, catering, lokalvård etc. Men alla som är anställda, samt styrelse och ledamöter, måste vara godkända för anställning i bevakningsföretag (dvs. prövade avseende laglydnad och lämplighet) oavsett uppgift.

Vem utbildar?

Här är det lite rörigt. Väktare av alla slag utbildas av utbildningsföretag. Alla som utövar myndighet, utöver skyddsvakter, utbildas av polisen. Att det är inkonsekvent beror på att det är olika departement som svarar för olika områden, varför de bemyndiganden som Rikspolisstyrelsen får inom varje område inte är konsekvent.

Historik

1900 - Vid denna tid fanns ingen statlig polis, endast kommunala poliskårer indelade i fler än 200 distrikt. På den tiden var därför länsstyrelsen det högsta polisorganet i varje län (amt). Bevakningsföretag började dyka upp. Ingen reglering/lag fanns så dessa arbetade utan krav på auktorisation. De som arbetade i bevakningsföretag kallades väktare. Ordningsvakter förordnades av polisen, ingen tydlig reglering av befogenheter.

1940 - begreppet **skyddsvakt** dyker upp i Lag (1940:358) med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m.m. Civila skyddsvakter får bevaka civila skyddsobjekt, som exempelvis kraftverk, telenät, riksdag och andra viktiga offentliga byggnader.

1956 - Kgl. majestäts kungörelse om **frivillig auktorisation för bevakningsföretag** införs som lag, vilket innebär att de bevakningsföretag som vill får ansöka om auktorisation.

1964 - 1964 års polisinstruktion anger att ordningsvakt får förordnas att utföra ”polisbevakning”, en regel som sedan gällde till 1981 då den nya lagen om ordningsvakter trädde ikraft.

1970 - lagen (1970:926) om särskild kontroll på flygplats för in begreppet **flygplatskontrollant** - Särskild kontroll utförs av polisman efter beslut av polisstyrelsen. Denna får förordna annan än polisman (flygplatskontrollant) att under ledning av polisman utföra sådan kontroll.

1972 – den nya polisinstruktionen innehåller regler om **förordnande av ordningsvakt** – fortfarande för att utföra polisbevakning.

1974 - lag om **tvingande auktorisation för bevakningsföretag**

1980 **ändrad lag om bevakningsföretag** (förtydliganden av krav, tillsyn och utbildning)

1980 **lag om ordningsvakter** - fanns inte innan - där förordnandeområden förtydligas och begreppet paragraf 3-förordnande införs (särskilt beslut) då det är påkallat ur allmän synpunkt att ha ordningsvakter på andra platser än de ”vanliga” enligt 2 §.

1990 - lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar förtydligar begreppet **skyddsvakt**

2004 ändring till Lag (2004:1100) om luftfartsskydd där det i förarbetena framgår att flygplatskontrollant ska förordnas av polisen.

2004 lag om sjöfartsskydd – införande av **sjöfartsskyddskontrollanter**

2006 lag om hamnskydd – införande av **hamnskyddskontrollanter**

2006 ändrad lag om bevakningsföretag, införande av **differentierad auktorisation** och **särskilda krav på värdetransporter** (tekniska hjälpmedel som värdeväskor och sedelskyddsfärg).

2009 ändring i lag om bevakningsföretag för att svara mot EU-krav på erkännande av yrkeskvalifikationer för den som tillfälligt vill bedriva bevakning i Sverige eller etablera sig varaktigt här.

2010 **Ny Skyddslag - skyddsvakter** ska kunna finnas även vid byggnader, andra anläggningar och områden som används eller är avsedda för verksamhet som innefattar upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, verksamhet inom kriminalvården eller Sveriges försörjning med sedlar och mynt, dvs. uppräkningsdepåer (**där värdeföretagen förvarar stora summor**)

2010 - Lag (2010:374) om försöksverksamhet med **trafiknykterhetskontrollanter** i hamnar

Lars Sjöberg